

AJANKOHTAISTA PERUS- JA IHMISOIKEUKSISTA – IHMISOIKEUSKESKUKSEN KOTIMAAN KATSAUS 1–2/2017

Ihmisoikeuskeskuksen kotimaan katsausten yhdistettyyn numeroon on koottu kansallisia perus- ja ihmisoikeustapahtumia alkuvuoden ajalta.

Ratifiointit, kansainvälinen raportointi ja vierailut

Ministerikomitealta suosituksia saamelaisten oikeuksien edistämisestä, ruotsin kielen asemasta sekä vihapuheeseen puuttumisesta

Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi päätöslauselman kansallisten vähemmistöjen suojelusta Suomessa ja esittää, että Suomi ryhtyy välittömiin toimenpiteisiin kolmeen päätöslauselmaan sisältyvän suosituksen osalta. Komitean mukaan saamelaisten kanssa tulisi käydä rakentavaa dialogia ja heidän kieliään ja kulttuuriaan olisi vahvistettava ratifioimalla alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva ILO 169 -sopimus. Lisäksi ruotsin kielen asema koulutuksessa, hallinnossa, työmarkkinoilla sekä yhteiskunnassa laajemminkin tulisi turvata. Myös suvaitsemattomuuteen, rasismiin ja vihapuheeseen tulisi puuttua etenkin sosiaalisessa mediassa. Ministerikomitea antoi päätöslauselmansa Euroopan neuvoston neuvoo-antavan komitean raportin pohjalta. Raportissa käsitellään kansallisia vähemmistöjä koskevan puiteyleissopimuksen täytäntöönpanoa.

[Ministerikomitean päätöslauselma](#) (englanniksi)

Suomelle huomautuksia opintotuen myöntämisen rajoituksista ja laittomiin irtisanomisiin liittyvistä seurauksista

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea julkisti loppupäätelmät Suomen vuonna 2015 antamasta raportista, jonka teemana oli raportointikierroksen mukaisesti työllisyys, koulutus ja yhtäläiset mahdollisuudet. Suomi sai kiitosta siitä, että ulkomaan kansalaisen on nykyisin helpompaa saada suomalainen henkilötunnus, sillä nyt sen voi saada ensimmäisen oleskeluluvan myöntämisen yhteydessä. Komitea huomautti Suomea ETA-alueen ulkopuolelta tulevan opiskelijan opintotuen myöntämisen rajoituksista ja laittomista irtisanomisista saatavien korvausten alhaisuudesta tietyissä tapauksissa. Lisäksi komitean mukaan mahdollisuus työsuhteen palauttamiseksi, mikäli työntekijä on irtisanottu laittomasti, tulisi määritellä laissa. Loppupäätelmien lisäksi komitea julkaisi kaksi päätöstä järjestökanteluihin, jotka koskivat oikeutta suojeluun työsuhteen päättämisen yhteydessä.

[Komitean loppupäätelmät](#) (englanniksi)

[Komitean tiedote ratkaisusta](#) (englanniksi, linkit ratkaisuihin tiedotteessa)

Kansallinen lainsäädäntö

Tasa-arvoinen avioliittolaki voimaan

Avioliittolaki muuttui niin, että kaksi samaa sukupuolta olevaa ihmistä voivat jatkossa solmia avioliiton. Laista poistettiin kohdat, joissa puhutaan miehestä ja naisesta. Myös muuta lainsäädäntöä muutettiin vastaamaan muuttunutta avioliittolakia. Esimerkiksi sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen edellytyksistä poistui vaatimus, jonka mukaan transsukupuolinen henkilö ei saa olla naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa.

[Avioliittolaki Finlex-tietokannassa](#)

Politiikkaohjelmat

Perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma hyväksyttiin

Hallitus hyväksyi toisen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman vuosille 2017–2019. Ohjelman tarkoituksena on suojella ja edistää perus- ja ihmisoikeuksia konkreettisin toimenpitein. Siihen sisältyy 43 hanketta, jotka ulottuvat ministeriöiden eri toimialueille. Ensimmäisestä

toimintaohjelmasta saatujen suositusten mukaisesti ohjelmassa on neljä painopistealuetta, joita ovat perus- ja ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus, yhdenvertaisuus, itsemääräämisoikeus sekä perusoikeudet ja digitalisaatio. Ohjelman toimeenpanoa seuraa valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteys henkilöiden verkosto.

[Kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma](#)

Selvitykset ja tutkimus

Saamelaisten oikeuksien toteutumisesta valmistui tutkimus

Saamelaisten oikeuksien toteutumisesta on valmistunut kansainvälinen oikeusvertaileva tutkimus. Se tarjoaa tietoa saamelaismääritelmää sekä saamelaisten maa- ja osallistumisoikeuksia koskeviin, yhä Suomessa avoimina oleviin kysymyksiin. Yhtenä tavoitteena on antaa välineitä alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan kansainvälisen ILO 169 -sopimuksen ratifioinnin ratkaisemiseksi. Sekä määritelmää että maa- ja osallistumisoikeuksia tarkastellaan kansainvälisen oikeuden ja kansallisen lainsäädännön pohjalta. Saamelaismääritelmää koskevassa osiossa käydään läpi laaja aineisto korkeimman hallinto-oikeuden antamia päätöksiä. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan muiden valtioiden, kuten Ruotsin, Norjan ja Kanadan alkuperäiskansojen oikeuksien kehitystä.

[Tutkimus saamelaisten oikeuksien toteutumisesta](#)

Korkein hallinto-oikeus

Kaksi ratkaisua ihmiskaupan uhrien edellytyksistä jäädä Suomeen

Korkein hallinto-oikeus katsoi kahdessa ratkaisussaan, että ihmiskaupan uhrit voivat ajantasaisen maatiedon perusteella saada Nigeriassa tehokasta, pysyvää ja riittävää suojelua, jonka piiriin uhreilla on halutessaan mahdollisuus päästä, kun heidät palautetaan kotimaahansa. Kummassakin tapauksessa oli kyse siitä, oliko Nigeriasta lähtöisin olevalle, ihmiskaupan uhriksi Euroopassa joutuneelle naiselle edellytyksiä myöntää turvapaikka tai oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella. Molemmissa tapauksissa katsottiin, ettei kyseisiä edellytyksiä ollut. Toisessa tapauksessa myönnettiin kuitenkin jatkuva oleskelulupa siitä syystä, että naisen katsottiin olevan erityisen haavoittuvassa asemassa traumatisoitumisensa ja vanhemmuuteen tarvitsemansa erityisen tuen vuoksi. Myös naisen lapset saivat oleskeluluvan perhesiteen perusteella. Toisessa tapauksessa puolestaan todettiin, että nainen ja hänen lapsensa voidaan käännäyttää Nigeriaan, sillä naisella oli korkeimman hallinto-oikeuden mukaan mahdollisuus päästä siellä tarvitsemiinsa terveydenhuollon palveluihin sekä saada yhteys maassa asuviin sukulaisiinsa.

[Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu 2017:43](#)

[Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu 2017:42](#)

Ihmisoikeuskeskus

Uusi videoitu kokonaisuus perus- ja ihmisoikeuksista julkaistiin

Ihmisoikeuskeskus on tuottanut uuden videoidun kokonaisuuden perus- ja ihmisoikeuksista. Sarjassa tutustutaan mm. YK:n ja Euroopan neuvoston ihmisoikeusjärjestelmiin, sekä Euroopan unionin ja Suomen perusoikeusjärjestelmiin. Luentojen lisäksi asiantuntijat kertovat haastatteluissa työstään perus- ja ihmisoikeuksien parissa. Luennot on julkaistu videoina ja pdf-luentomateriaalina. Luennot sopivat aiheen perusopetukseen ja niille, jotka työssään käsittelevät perus- ja ihmisoikeuskysymyksiä, mutta joilla ei ole alan koulutusta. Johdatusluento sopii myös laajempaan käyttöön niille, joilla on tarve ymmärtää perus- ja ihmisoikeuksia.

[Ihmisoikeuskeskuksen tiedote](#)

[Luentosarjan mainosvideo](#)

Oikeuskansleri

Maahanmuuttoviraston ylijohtajan menettelylle moitteita

Maahanmuuttoviraston ylijohtaja oli määrännyt alkuvuonna 2016, että Maahanmuuttovirastossa ei käsiteltäisi humanitaarista suojelua koskevia oleskelulupahakemuksia eikä kyseistä lupaa myönnettäisi kenellekään sen jälkeen, kun eduskunnan käsittelyyn oli saapunut lakiesitys, johon

sisältyi ehdotus humanitaarisen suojelun poistamisesta. Asiasta antamassaan ratkaisussa oikeuskansleri piti menettelyä moitittavana, sillä ylijohtajan määräys oli johtanut siihen, ettei voimassaolevaa lainsäädäntöä sovellettu tietyinä ajankohtana lainkaan. Menettely oli oikeuskanslerin mukaan ongelmallinen myös oleskeluluvan hakijoiden oikeusturvan ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Lisäksi oikeuskansleri kiinnitti huomiota ylijohtajan tekemään päätökseen, jonka seurauksena somalialaisille ei annettu myönteisiä oleskelulupapäätöksiä ennen kuin ne oli tarkastettu Maahanmuuttovirastossa erikseen. Oikeuskansleri katsoi, että päätösten laadun varmistaminen olisi tullut ulottaa kaikkiin päätöksiin.

[Oikeuskanslerin ratkaisu](#)

Rakennusten esteettömydessä huomioitava vammaisten yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys

Apulaisoikeuskansleri totesi ratkaisussaan, että uudessa rakennusten esteettömyyttä koskevassa asetusehdotuksessa ei toteudu vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys. Hänen mukaansa säännöksen valmistelussa ei ole huomioitu riittävästi perustuslain ja YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteita. Arvio on saatettu huomioitavaksi asetuksen jatkovalmistelussa.

[Apulaisoikeuskanslerin ratkaisu](#)

Saamelaiskäräjillä ei aitoa mahdollisuutta vaikuttaa kalastussopimusta koskeneisiin neuvotteluihin

Apulaisoikeuskansleri katsoi, ettei maa- ja metsätalousministeriö taannut saamelaiskäräjille aitoa vaikutusmahdollisuutta Tenojoen kalastussopimusta koskeneissa neuvotteluissa ja siten laiminlöi tietyiltä osin saamelaiskäräjälain mukaisen neuvotteluelvoitteen. Saamelaiskäräjät osallistui vuoden 2016 loppupuolella neuvotteluihin, joissa ei ollut enää mahdollisuutta käsitellä sopimuksen sisältöä, vaan ainoastaan sen voimaansaattamista. Neuvotteluja ei näin ollen voinut pitää oikea-aikaisina. Saamelaiskäräjien kanssa on lain mukaan neuvoteltava kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka esimerkiksi koskevat saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvaa elinkeinoa. Apulaisoikeuskansleri piti ministeriön menettelyä myös hyvän hallinnon vastaisena.

[Apulaisoikeuskanslerin ratkaisu](#)

Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Lähes sata tarkastusta työelämän syrjintäkokemusten perusteella vuonna 2016

Etelä-Suomen aluehallinto teki vuoden 2016 aikana 92 tarkastusta työelämässä koetun syrjinnän perusteella. Määrä on hieman vähemmän kuin aiempina vuonna. Edellisten vuosien tapaan eniten syrjintää koettiin terveydentilan perusteella. Aiempaa useammassa syrjintää koskeneessa tarkastuksessa oli kyse vuokratyön käytöstä tai koetusta syrjinnästä vammaisuuden perusteella. Tarkastukseen johtaneista tapauksista yli kolmanneksessa (35 kpl) todettiin työnantajan toimineen syrjivästi.

[Aluehallintoviraston raportti](#)